

Ружица Цацаноска,

СОЦИЈАЛНИОТ КАПИТАЛ ВО МАКЕДОНСКОТО ОПШТЕСТВО

АПСТРАКТ

Социјалниот капитал е капитал стекнат со развивање на општествените релации, врски и мрежи. Социјалниот капитал во основа претставува „сврзно“ ткиво меѓу физичкиот и човечкиот капитал. Во него се интегрирани довербата, нормите и мрежното покривање на индивидуите, кои овозможуваат подобро функционирање на колективитетот или на општеството во целина. Довербата во општеството постои кога се споделува системот на моралните вредности, проектиран низ очекувањето - и другите праведно, искрено и чесно да се однесуваат.

Социјалниот капитал го анимира фактот дека колективитетот функционира според структурата што ја создава, олицетворена во односите меѓу луѓето и мрежите што ги создаваат, односно довербата што се продуцира како конститутивен сегмент на односите и мрежите. Довербата во другите луѓе, довербата во институциите на системот, се огледа во комуникациите и воспос-

Ruzica Cacanaska,

SOCIAL CAPITAL IN THE MACEDONIAN SOCIETY

ABSTRACT

Social capital is capital generated through the development of social connections and networks. Social capital is basically the “connective” tissue between the physical and human capital. It incorporates trust, standards and the networking of individuals which enable for the better functioning of the collective or the society as a whole. Trust in society is gained by sharing a system of moral values, projected through the expectations that the others would act in an honest and just way, too.

Social capital animates the fact that the collective operates according to the structure it creates, embodied through the relations between people and the networks that they create, i.e. the trust produced as a constituent element within the relations and networks. On the one hand, the trust in other people and the trust in the system institutions is reflected through the communications and the establishment of relations with the rest of the individuals from the collective and on the

тавувањето на релациите со останатите луѓе од колективитетот, од една страна, и, секако од друга, во партиципирањето на воспоставените институционални мрежи. Врз основа на расположивата емпириска евиденција, јасно е дека во македонското општество социјалниот капитал е на релативно ниско ниво на развој, а тоа се должи на малата доверба на граѓаните во институциите на системот, во останатите индивидуи и, секако, на релативно слабо развиениот граѓански сектор.

Клучни зборови: социјален капитал, доверба, морал

other hand by the participation of the established institutional networks.

Based on the available empirical data, it is clear that social capital is at a relatively low level of development in the Macedonian society, which is due to the low trust of the citizens in the institutions of the system, in other individuals as well as in the relatively poorly developed civil sector.

Key words: social capital, trust, morale

ВОВЕД

Тероретскиот концепт, како и емпириските мерни бази, претставуваат вонредно значајна тема за општествената научна мисла особено на крајот на дваесеттиот и почетокот на дваесетипрвиот век. Социјалниот капитал се поврзува со културната рамка на живеење, отелотворен во базата на мрежни поврзувања, контакти и, секако, довербата што се развива меѓу актерите во општеството, врз основа на протежираните општествени вредности. Концептот на социјалниот капитал го објаснува и елаборира самото постоење, како и квалитетот на воспоставените релации и обликувани врски меѓу индивидуите и групите. Социјалниот капитал се однесува на формирањето на формални врски и контакти, но особено го нагласува постоењето на неформалните врски, односно изградените мрежи, кои може да бидат од особена корист за индивидуата, односно за општеството во целина. Базата за градење на овие контакти, основата за етаблирањето на општествени мрежи може да биде, на пример: религиозна; може да се развива поради протежираниот заеднички интерес на негување на одредени елементи на културата, како што е фолклорот; може да биде спортски активности, проследени низ целата група на формирани спортски клубови и здруженија; може да биде на база на промовирање на одредени облици на политичко дејствување и однесување. Со еден збор, социјалниот капитал го претставува атрибутот на контактите, групите и мрежите обликувани на најразлични основи. Индиферентноста и незаинтересираноста на граѓаните за случувањата во општествената заедница, слабата кохезија во општеството, растечките стапки на различни видови антиопштествено однесување се резултат на неразвиениот социјален капитал, односно на непостоењето доверба, како на индивидуално така и на ниво на колективитет. Во такви услови, наместо граѓаните активно да партиципираат во градењето и животот на демократското општество, тие се претвораат во помала или во поголема мера „само“ во негови пасивни набљудувачи.

БАЗИЧНИ КОНЦЕПЦИСКИ ПРИСТАПИ

Иако веќе подолг период социјалниот капитал е тема којашто ја бранува современата општествена мисла, сепак тој еволуирал и се развил низ протежирањето на неколку доминантни концепти.

Пјер Бурдије, како типичен претставник на европската општествена мисла, го дефинира социјалниот капитал на индивидуална основа, одредувајќи го „како збир на ресурси, реални или виртуелни, кои и се достапни на индивидуата или на групата, поради тоа што имаат трајно обликувани мрежи, пома-

лку или повеќе институционализирани релации (односи, врски) на заедничко меѓусебно препознавање и уважување“.¹ Особено заинтригиран за општествениот поредок и неговото соодветно функционирање, Бурдије смета дека социјалниот капитал треба да придонесе за одржувањето на општествените норми... Акцентот на продукцијата на социјалниот капитал се става врз општествените мрежи, односно врз „инкорпорирањето“ на индивидуите во нив...² Својата проекција на социјалниот капитал, Бурдије ја прави под влијание на јасно профилираниот пристап на конфликтната теорија, односно марксистичката социологија. Економската добивка е резултат на активирањето на општествените мрежи и релации, односно на рационалното користење на потенцијалните ресурси. На овие основи, социјалниот капитал претставува капитал кој поединецот свесно го создава, во функција на зголемувањето на економскиот капитал.

Правејќи споредбена анализа на проблемот на прекин на образованието во државното и приватното образование, Џејмс Колеман, како вонредно значаен фактор го определува степенот на развој на социјалниот капитал. Поголемата стапка на развој на социјалниот капитал во приватните училишта, придонесува да се намали стапката на ученици кои го прекинуваат своето образование. Колеман смета дека социјалниот капитал треба да се етаблира врз основа на своите функции. Тој не го претставува само индивидуалниот ентитет, туку напротив - претставува варијација на различни ентитети кои имаат заеднички карактеристики: сите имаат општествена структурна база и сите придонесуваат да се олеснат одредени акции на индивидуите во рамките на структурата.³ Поради тоа, Колеман смета дека основата на социјалниот капитал е довербата базирана на општите норми на реципроцитет. Профункционалната определба на социјалниот капитал, го подвлекува постигнувањето на одредени цели на општествената заедница, што инаку не би можеле да се остварат доколку истиот го нема. Социјалниот капитал ги содржи следниве компоненти: доверба, општествени мрежи и норми на реципроцитет. Својата проколективистичка концепција Колеман ја гради врз основа на интегрирањето на економскиот и социолошкиот пристап.

1) Bourdieu, P. and Wacquant, L. (1992) *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago, University of Chicago Press, str. 119.

2) Бурдије во својата емпириска студија за француската средна класа, која во основа се базира на многу податоци од културниот капитал, тој го опремува, снабдува социјалниот капитал со еден индикатор членувањето во голф-клубовите, што се смета за особено значајно за „подмачкување“ во бизнисот. (Bourdieu, P. (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*, Routledge, London, стр. 291.

3) Coleman, J.S. (1990) *Foundation of social theory*, Cambridge, Harvard Univeristy Press, стр. 302.

Создавањето на неформалните мрежи ја овозможува успешната соработка меѓу индивидуите и групите. Социјалниот капитал го продуцира и пренесува културата, особено религијата и традицијата, нагласува Френсис Фукујама во неговата студија за довербата.⁴

Харвардскиот политиколог Роберт Патнам, ја акцентира општествената димензија на социјалниот капитал, тврдејќи дека „тој не е никогаш приватна сопственост на било кои личности кои од него може да профитираат.“⁵ Клучната идеја на теоријата за социјален капитал почива на општествените мрежи, кои имаат посебна вредност. „Додека физичкиот капитал се однесува на физичките објекти, човечкиот капитал се однесува на индивидуите, социјалниот капитал се однесува на врските меѓу индивидуите - општествените мрежи и нормите на реципроцитет, и доверливоста, искреноста што произлегува од нив.“⁶ Во социјалниот капитал се интегрирани основните карактеристики на општествената заедница, дефинирани како доверба, норми и општествени мрежи. Социјалниот капитал, Патнам го скицира преку мерењето на довербата којашто ја има една индивидуа во друга, преку обемот на институционалната доверба, односно преку партиципирањето на граѓаните во граѓанските асоцијации.

Социјалниот капитал го анимира фактот дека колективитетот функционира според структурата што ја создава, олицетворена во односите меѓу луѓето и мрежите коишто ги создаваат, односно довербата којашто се продуцира како конститутивен сегмент на односите и мрежите. Довербата која граѓаните ја имаат во другите луѓе, довербата во институциите на системот, се огледа во комуникациите и воспоставувањето на релациите со другите луѓе од колективитетот, од една страна, и, секако, од друга, во партиципирањето на воспоставените институционални мрежи. Најпластично трендот на опаѓањето на американскиот социјален капитал, Патнам го објаснува во својата многу популарна студија, „Куглање“: Пропада и обновата на американската заедница (2000), тврдејќи дека тоа се случува поради тоа што поединецот одбира да се кугла сам, наместо тоа да го направи во екипа. Процесот на индивидуализација претставува, меѓу другото, елемент, кој има одлучувачка улога во трасирањето на надолниот од на социјалниот капитал. Универзалното опаѓање на вклученоста на граѓаните во политиката и религијата претставуваат дел од заклучните согледувања на неговата најобемна студија за

4) Fukujama, F. (2000), *Povjerenje – drustvene vrline i stvaranje blagostanja*, Izvori, Zagreb.

5) Putnam, R. (with Leonardi R. and Nanetti R.) – (1993), *Making Democracy Work*. Princeton, NJ: Princeton University Press, стр. 170.

6) Putnam, R. (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon & Schuster, стр. 19.

граѓанскиот ангажман на американското население. Сепак, тој нагласува дека верските меѓу колективитетите се клучниот сегмент кој го создава и одржува социјалниот капитал на Америка. Половина од вкупната „количина“ на социјалниот капитал, американската заедница и должи токму на религијата. Мега црквите и интернетот се главните извори на социјалниот капитал во дваесетипрвиот век, заклучува Патнам.

Социјалниот капитал започнува континуирано да се истражува во проектите на Светската банка. Според нивниот пристап, социјалниот капитал се однесува на институциите, врските и нормите кои го обликуваат квалитетот и квантитетот на општествената интеракција. Во тој контекст, социјалниот капитал не е само збир на важни институции во едно општество, туку тој претставува „лепило“ кое истите ги поврзува. Светската банка, социјалниот капитал го интегрира во концептот за борбата против сиромаштијата, во борбата за справување со корупцијата, и слично.

Нотираниот дел од концепциските пристапи во проучувањето на социјалниот капитал, сепак, во суштина го определуваат како **сет на општествени норми, аспектирани вредности и конкретно однесување, коишто влијаат на создавањето, развивањето и одржувањето на довербата во општеството, проследена како на индивидуално, исто така и на групно ниво**. Социјалниот капитал е она сврзно ткиво во општеството кое го помага и олеснува неговото функционирање. Социјалниот капитал ја изразува општествената кохезија; социјалниот капитал се врти околу оската на довербата, која се создава и имплементира во општествената заедница, преку развивањето на повеќето формални и неформални врски и мрежи меѓу припадниците на еден колективитет. Поради тоа, индикаторот на доверба се смета за индикатор кој јасно го профилира социјалниот капитал во едно општество. Индикаторот на доверба има своја општа димензија, мерејќи ја општата доверба во општеството, потоа довербата во институциите на системот, и довербата на една индивидуа во друга. Кон овие податоци се елаборира позиционираноста и структурата на граѓанскиот сектор.

Социјалниот капитал во основа ја одразува стапката и квалитетот на стекнатата доверба кај потесната или пошироката заедница, а се мери преку повеќе показатели, од кои најфреквентни се следниве:

1. доверба во општествените институции (оцена дали и колку може да им се верува..);
2. доверба во другите луѓе (мерлива низ изразувањето на доверба во другите - им веруваме ли, дали преземаме заедничка акција, дали имаме доверба дека ќе ни биде возвратена...); и

3. припаѓање и дејствување во граѓански организации (без разлика на нивниот предзнак - секуларен или религиозен).

Емпириските истражувања од последниве две-три децении, од областа на социологијата, политикологијата, посебно јавномненските проекти, ја истражуваат темата за доверба во институциите на системот, довербата во другите индивидуи во општеството, чувството на припадност кон сопствениот колективитет, структурата, развојот и квалитативните одредници на граѓанското општество и слично.

ЕМПИРИСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СОЦИЈАЛНИОТ КАПИТАЛ ВО ИСТРАЖУВАЊАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во Република Македонија не е направено посебно истражување, коешто го истражува социјалниот капитал како засебно издвоено и дефинирано прашање. Реализирани се неколку истражувања во кои се обработени дел од елементите коишто го објаснуваат социјалниот капитал. Затоа во овој труд ќе направам обид за поставување на прелиминарна скица на социјалниот капитал, врз основа на секундарна анализа на расположивите емпириски податоци добиени од други проекти. Секако дека овој труд претставува пред се обид да се специфицира прашањето на социјалниот капитал во македонското општество. Воопшто не сум во дилема дека поставувањето на профилот на македонското општество е задача која бара засебно феноменолошко и функционално-аналитичко истражување на социјалниот капитал. Но, во овој труд се прави почетен обид кој би ги поставил можните одредници, врз основа на расположивите податоци да се направи извесен профил, односно елементарно да се проговори за степенот на развој на социјалниот капитал во македонското општество.

Според расположивата емпириска база профилирањето на социјалниот капитал ќе биде развиено низ следниве индикатори:

1. доверба во институциите на системот;
2. доверба во луѓето;
3. членување и активното делување во граѓанскиот сектор.⁷

Секако дека основен индикатор на социјалниот капитал претставува довербата. Довербата постои кога во една заедница се споделува системот на моралните вредности, проектиран низ очекувањето и останатите праведно и

7) Според истражувачкиот инструментариум на Светска банка, социјалниот капитал се истражува преку шесте составни модуси: мрежите, довербата, соработката, информирањето, вклучувањето и степенот на зајакнување.

чесно да се однесуваат. Периодот на транзиција, развиван преку неколку носечки столба, како приватизацијата на пример, добива епитет на морална хипокризија, на морална криза, односно се отсликува во падот на моралните вредности. Секако дека карактерот на „транзицискиот морал“ влијае на фундаирањето на довербата во институциите на системот, довербата во другите индивидуи, а се огледа во комуникациите и воспоставувањето на релациите со останатите луѓе од колективитетот, од една страна, и, секако, од друга во партиципирањето на воспоставените институционални мрежи.

Според индикаторот на институционална доверба, мерен низ проектот за Рано предупредување,⁸ се вели дека довербата на народот во македонските институции на системот е релативно мала, но се движи по нагорна линија и се стабилизира. Специфичен е фактот што најголема доверба населението во Република Македонија има во верските заедници.⁹

Во делот во кој се анализираат емпириските податоци кои ја дефинираат *Политичката и институционална стабилност*, се подвлекува дека Македонија зачекорила во период на комплетирање на консолидацијата по нејзината транзиција кон демократијата, поминувајќи го долгиот период на статус љуо, кој главно почивал на недовербата и песимизмот во националните и политички институции.

Следејќи ги податоците кои се однесуваат на довербата која граѓаните им ја даваат на институциите на системот - Собранието, Претседателот и Владата - видно е постоењето на „многу ниска доверба во Собранието (максимумот е 6% во јануари 2003) и Претседателот (максимумот е 10% во ноември 2006). Владата од 2003 до 2006 е исто така со многу ниска доверба (исклучок е во јануари 2003 со 12%), меѓутоа, по изборите во 2006, кај Владата доаѓа до зголемување на нејзината доверба (ноември 2006 - 16%, април 2007-14%).“¹⁰

8) УНДП, *Извештај за навремено предупредување (Базиран на истражување на јавното мислење сprovedено од агенцијата BRIMA Gallup)*, 2007, Скопје.

9) Ова е момент кој се изразува низ јавната улога на религијата, насочена пред се кон дејствување во моралната и социјалната сфера.

За ова види повеќе во следниве проекти и трудови:

УНДП, *Извештај за навремено предупредување (базиран на истражување на јавното мислење сprovedено од агенцијата BRIMA Gallup)*, 2007, Скопје.

Сланинка, Д.М. „Функционирањето на установите на локално ниво“, студија на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања, 2006, Скопје.

Цацаноска, Р. „Религиозните текови на македонското општество“, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, 2008, Скопје.

Цацаноска, Р. „Јавна религија, цивилно општество, социјален капитал“, Правен Факултет Јустинијана Прима, Зборник посветен на Владимир Митков, 2010, Скопје.

10) УНДП, *Ibid.* стр. 12.

Во 2006 регистрирана е позитивна промена, видлива низ значајното зголемување на довербата на граѓаните во Владата на Република Македонија, заклучуваат авторите на студијата.

Констатираната институционална недоверба, граѓаните ја надоврзуваат на „фактот“ што 80% од нив истакнале дека веруваат дека постои корупција и злоупотреба на јавни (државни) фондови, или има злоупотреби во институциите на системот, како во: Собранието, министерствата, правосудниот сектор,¹¹ полицијата, здравствените институции, образованието и царината. Оваа стапка се задржува на константно ниво и во истражувањата реализирани од септември 2004 до март 2007.¹²

Сликата за уживањето на скромната доверба во институциите на системот, кои ја искажуваат граѓаните, се надоврзува или се условува од степенот и перцепцијата на корупцијата во истите. Но, треба да се нагласи дека ова е прашање кое брзо се менува и дека овие податоци се од пред неколку години. Во отсуство на понова емпириска база се посочува расположивата. Но, намалената доверба во институциите на системот го одразува намалениот оптимизам на граѓаните и бавното градење на партиципативната политичка култура. Клучни точки околу кои би се движело градењето на довербата во институциите на системот е, меѓу другото, институционален одговор проследен низ намалувањето на стапката на корупција, која ќе обезбеди соодветна перцепцијата на истата од страна на граѓаните.

Во однос на вториот индикатор - довербата во другите луѓе - би ги користела податоците добиени од истражувањата на „Граѓанска одговорност“¹³, во однос на ставката на алтруизмот. Во овој проект прашањето на алтруизмот е проследено низ три модалитета, од кои доминираат одговорите на модалитет со 45,7%, во кој се тврди дека: „Луѓето се грижат само за себе и не се заинтересирани за другите, за заедницата и за земјата“. Оваа ориентација секако

11) Како извор на голема недоверба претставува секторот на владеењето на правото. Тие подвлекуваат дека сите значајни актери мораат да го почитуваат и поддржуваат приматот на правото, без исклучок. Кон независноста на судството, авторите на студијата, ја подвлекуваат важноста на правната култура во цивилното општество, во периодот на транзиција, односно нејзиното отсуство може да се толкува како сериозна опасност за демократијата во Република Македонија. Актуелните судски скандали, во кои се вклучени судии, правобранители, обвинители, адвокати, нотари, ја разоткриваат незавршената транзиција во таа сфера, сметаат авторите (УНДП, *Извешај за навремено преопределување (базиран на истражување на јавното мислење спроведено од агенцијата BRIMA Gallup)*, 2007, Скопје, стр. 24.).

12) Ibid, стр. 18.

13) Публикувани се две проектни студии за граѓанската одговорност (МЦМС, Скопје). Едната во 2007, другата во 2009-та.

укажува на фактот дека степенот на развој на социјалниот капитал е на ниско ниво, но веќе во податоците од повторениот проект, според овој индикатор, бележат понатамошно опаѓање. Во публикуваното истражување од 2009 година, стапката на овој модалитет се зголемила на 50,7%, а за десетина проценти пораснала стапката на одговорите на модалитетот: „Луѓето се солидарни и спремни да им помогнат на луѓето и групите по потреба“.

Вонредно значаен „полигон“ за создавање и развивање на социјалниот капитал претставува волонтерскиот, доброволниот труд, кој може да има религиозен, секуларен или мешовит карактер, во зависност од тоа кој го „активира“. Стапките на учество на граѓаните во волонтерските активности на заедницата, според истражувањето во 2006 година, укажуваат дека граѓаните на Македонија малку се ангажираат во волонтерството. 27,4% од испитаниците изјавиле дека се ангажираат во доброволни акции коишто ги организира заедницата.

Општествата во транзиција, поминувајќи го патот на транзитирање на вредностите од еден во друг систем, вообичаено реагираат со помала доза на алтруизам, но со поголем степен на егоистичност, индивидуалност, затвореност. Секој колективитет, при вакви стапки на индивидуално измерена доверба, треба да реагира со организирана активност која ќе ги зајакне колективните активности и ќе ја врати вербата во колективниот дух. Меѓусебната доверба на граѓаните придонесува полесно да се одвива нивното здружување и партиципирање во различни организации, како и соодветно и брзо почитување на нормите во заедницата. Немањето доверба значи дека организациите и другите луѓе во општеството се чувствуваат како туѓи, и за нивното почитување неопходно е нивно законско регулирање, бидејќи обичајниот, непишаниот норматив не може соодветно да ги регулира.

Доброволното ангажирање на граѓаните во различни организации, здруженија, клубови, го претставува цивилниот, граѓанскиот сектор, кој се третира како клучен сегмент на развојот на социјалниот капитал во посткомунистичките земји. Вообичаено во овие земји, цивилниот сектор „бавно“ се развива, преживувајќи ги своите „детски болести“. Според податоците од Стратегијата за развој на граѓанскиот сектор, од 5769 граѓански организации во Република Македонија во 2003-тата година, најголема стапка отпаѓа на спортските здруженија - 35,4%, додека на организациите од сферата на културата отпаѓаат само 10,4%. Во оваа табела јасно се профилира доминацијата на спортските организации, како во овој контекст стожерните спортски активности.

Активирањето на граѓаните во граѓанските организации се движи во бавна нагорна линија. Според податоците од истражувањето реализирано во 2006

година, стапката на испитаниците кои го потврдиле своето членување во граѓански организации изнесувала само 15,6%. Но, во подоцнежното истражување,¹⁴ 24% од граѓаните истакнуваат дека членуваат во различни граѓански организации. Најмногу граѓаните на Република Македонија членуваат во партиските организации (41,6%).

Заживувањето на граѓанскиот сектор бавно се движи. Овој полигон на креирање на социјален капитал е релативно слабо искористен, што се одразува врз вкупната позиционираност на граѓанскиот сектор во општеството, како и врз остварувањето на неговата функција. Неговата вредносна ориентираност¹⁵ ја дава главната специфика на македонското граѓанско општество, кое треба јасно да се соочи со двата горливи проблема - сиромаштијата и корупцијата.¹⁶ Своето прагматично дејствување треба да го развива преку поголема и погусто развиена цивилна мрежа, која ќе стане активен субјект на македонското општество. Граѓанскиот сектор ужива мала доверба кај населението, и токму доброто и целно ориентирање на овој сектор ќе придонесе да стекне доверба и да стане активен чинител во истото. Според емпириските показатели и оцени, општо оценето, граѓанското општество во Република Македонија е умерено добро развиено.¹⁷ Овој степен на развој укажува дека граѓанскиот сектор има релативно скромно влијание врз креирањето на новите политики кои јасно го физиономираат демократскиот живот во македонското општество.

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Скицирањето на социјалниот капитал во македонското општество е направено врз база на секундарната анализа на емпириските податоци добиени од различни проекти, кои се однесуваат на индикаторот на доверба на ниво на група и индивидуа, односно на развиеноста на мрежата на граѓанскиот сектор. Поради тоа, со оваа анализа се намалува можноста да се направи споредба на овие податоци или стапки на развој со стапките во земјите во

14) МЦМС, *Општинска оговорност на граѓаните*, 2009.

15) Основните параметри на граѓанското општество сликовито се прикажани во дијамантот на граѓанското општество, проследен во прилогот на трудот.

16) МЦМС, *По 15 години транзиција - од стабилизација кон граѓанско учество*, ЦИВИКУС: Индекс на граѓанското општество во Република Македонија, Скопје, 2005.

17) Во студијата, според показателите кои го опишуваат и оценуваат граѓанскиот сектор, се подвлекува практиката и промовирањето на позитивните вредности, како негова значајна одредница. Структурата на граѓанското општество во Македонија е умерена и неизбалансирана, со ограничена широчина и многу ограничена длабочина на граѓанското учество... (МЦМС, *По 15 години транзиција - од стабилизација кон граѓанско учество*, ЦИВИКУС: Индекс на граѓанското општество во Република Македонија, Скопје, 2005, стр. 110.)

транзиција, или во соседството, на пример. Поради тоа употребата на овие податоци е ограничена и јасно укажува на потребата од посебно истражување на социјалниот капитал, кое ќе даде соодветна основа за споредба.

Довербата во институциите на системот е релативно мала, но почнува да забележува зголемување. Во стапките на доверба, вкалкулирани се перцепциите на граѓаните поврзани со активностите на институциите на системот во справувањето со најгорливите прашања на денешницата, како што е корупцијата и слично. Сепак, најмногу доверба македонските граѓани имаат во верските институции. Секако дека јавната улога на религијата, свој печат треба да стави на јавниот морал и активирањето во сферата на социјалата.

Довербата на индивидуално ниво е релативно ниска, укажувајќи на „порадикалните“ облици на индивидуализам во македонското општество, односно на егоистични и неалтруистички тенденции. Секако дека овој индикатор бара дополнително истражување и соодветно третирање во рамките на општествениот живот. Но тој јасно укажува на „квалитетот“ на врските и мрежите кои се обликуваат меѓу македонските граѓани во овој период, секако проследени, меѓу другото, и низ осцилациите на моралните стандарди.

Граѓанскиот сектор се развива релативно бавно и поради тоа претставува несоодветно и недоволно искористена база за креирање на социјалниот капитал во македонското општество.

Социјалниот капитал во македонското општество е релативно слабо развиен, што секако се должи на скромните стапки на доверба во институциите на системот, односно градењето на мала доверба на индивидуално ниво и, секако, недоволно развиената и активирана мрежа на граѓанскиот сектор. Малите стапки на доверба ги отсликуваат „моралните кризи“ низ коишто минувало и минува македонското општество. Сето тоа укажува на фактот дека тематизирањето на социјалниот капитал е недоволно аспектирано во креирањето на јавните политики, односно во демократизацијата на македонското општество.

Литература:

- Bourdieu, P. (1986), *The Forms of Capital*, in John G. Richardson (edt), *Handbook of Theory and Research in the Sociology of Education*, New York, Greenwood Press.
- Bourdieu, P. and Wacquant, L. (1992) *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago, University of Chicago Press.
- Coleman, J.S. (1990) *Foundation of social theory*, Cambridge, Harvard University Press
- Field, J. (2004), *Social Capital*, London and New York, Routledge.

Fukujama, F. (2000), *Povjerenje – drustvene vrline i stvaranje blagostanja*, Izvori, Zagreb.

Putnam, D. R. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon and Schuster.

World Bank Projects (social capital)

Влада на Република Македонија *Стратегија за соработка на Владата со граѓанскиот сектор (со Акциски план за сироведување 2007-2011)*, Скопје, 2003.

МЦМС *Општествена одговорност на граѓаните*, 2006.

МЦМС *Општествена одговорност на граѓаните*, 2009.

МЦМС *По 15 години транзиција - од стабилизација кон граѓанско учество*, ЦИВИКУС: Индекс на граѓанското општество во Република Македонија, Скопје, 2005

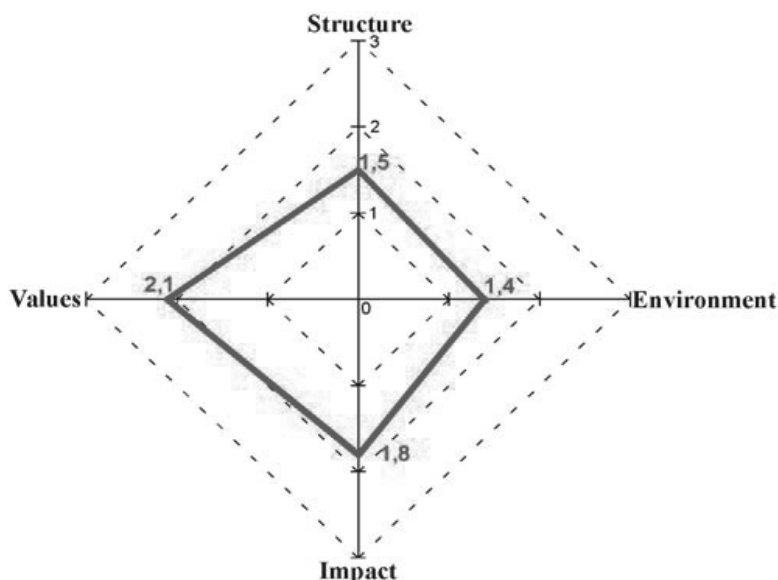
Сланинка, Д.М. „Функционирањето на установите на локално ниво“, студија на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања, 2006, Скопје.

УНДП *Извештај за навремено преодупредување (базиран на испитување на јавното мислење сироведено од агенцијата BRIMA Gallup)*, 2007, Скопје.

Цацаноска, Р. „Религиозните шекови на македонското општество“, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, 2008, Скопје.

Цацаноска, Р. „Јавна религија, цивилно општество, социјален капитал“, Универзитет Св. Кирил и Методија, Правен Факултет „Јустинијан Први“, Зборник посветен на Владимир Митков, 2010, Скопје.

Прилог 1.

Дијамант на граѓанското општество во Република Македонија